

Regelrådets uppgift är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Klimat- och näringslivsdepartementet

Yttrande över Naturvårdsverkets slutredovisning av regeringsuppdrag med förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Bakgrund och innehållet i förslaget

Den 14 oktober 2024 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/2881 om luftkvalitet och renare luft i Europa (luftkvalitetsdirektivet). Detta ersätter två tidigare gällande direktiv. Bakgrunden är förekomsten av alltför höga halter av luftföroreningar som orsakar en mängd olika negativa effekter på hälsa och miljö och ger upphov till höga samhällsekonomiska kostnader. Exempelvis kan utsläpp av partiklar (PM10, PM2,5) orsaka andningsbesvär, hjärt- och lungsjukdomar, lungcancer samt förtida dödsfall. Nya riktlinjer från WHO, som grundar sig i att luftföroreningar visat sig utgöra ett större hot mot den globala hälsan än vad som tidigare var känt, anges vara en av orsakerna till revideringen av luftkvalitetsdirektivet, särskilt avseende revideringen av gräns- och målvärden. Förutom hälsoeffekter orsakar luftföroreningar negativa effekter på miljön, exempelvis i form av växtskador, nedsmutsning, försurning, korrosion, övergödning samt klimatförändringar. Luftkvalitetsdirektivet innehåller generellt sett mer ambitiösa normer och mål för luftkvalitet på medellång och lång sikt jämfört med de tidigare luftkvalitetsdirektiven, ökade krav på hur luftkvalitet ska kontrolleras och hur upptäckta problem ska åtgärdas.

I delredovisningen lämnade Naturvårdsverket förslag till genomförande av vissa artiklar i det nya direktivet och i slutrapporten lämnas förslag till genomförande av resterande artiklar. Förslagen innebär delvis skärpta krav jämfört med tidigare regelverk och omfattar bland annat skärpt kontroll av luftkvalitet, ett nytt modelleringsverktyg, nationell modellering, nya regionala superstationer, skärpta krav för åtgärdsprogram och tydligare regler kring tillgängliggörande av information till allmänheten. I flera fall föreslås bestämmelser som går utöver direktivets minimikrav. Det gäller exempelvis striktare krav för utvärderingströskeln för bly och utvärderingströskel för dygnsmedelhalter av partiklar PM10. Det anges vidare att både det nya och gamla direktivet öppnar för möjligheter till undantag kopplade dels till naturliga källor, dels till förlängning av tidsfrist för uppfyllande av miljökvalitetsnormer. Naturvårdsverket föreslår att fortsatt inte utnyttja dessa undantag.

Konsekvenser för företag

Det anges att förslagen medför konsekvenser både i form av nyttor och kostnader och som främst bedöms påverka kommuner, myndigheter och staten. De företag som kan påverkas är i första hand sådana som är verksamma inom luftområdet eller som indirekt kan påverkas av åtgärder som kommuner vidtar inom ramen för åtgärdsprogram.

Bland annat anges att företag som har verksamhet inom modellering eller mätning av luftkvalitet kan påverkas positivt eftersom efterfrågan på deras tjänster kan komma att öka. Det anges även att företag som utvecklar andra modeller än de som föreslås i remissen och som föreslås bli fritt tillgängliga (SIMAIR och Nationell modellering) kan komma att missgynnas av dessa förslag. Förtydliganden av definitioner, krav och ansvar bedöms underlätta tolkning och tillämpning, vilket i sin tur kan förenkla för företag.

Det anges vidare att när fler kommuner behöver ta fram åtgärdsprogram med verkningsfulla åtgärder kan det påverka företag. Om de påverkas och hur är avhängigt vilka åtgärder som respektive kommun väljer. Naturvårdsverket bedömer generellt att påverkan på företag av bland annat åtgärdsprogram torde vara begränsad och att tillgången till ett nationellt modelleringsverktyg skulle kunna bidra till att kommuner väljer åtgärder som inte medför oproportionerliga konsekvenser för företag. Naturvårdsverket har därtill tagit fram vägledning som stöd för hur lämpliga och effektiva åtgärder kan väljas i åtgärdsprogram. Sammantaget bedöms det framöver finnas verktyg som kan bidra till effektiva åtgärder i åtgärdsprogram, vilket bedöms kunna vara gynnsamt för företag och andra.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Förslagen är mycket tekniskt detaljerade och Regelrådet har inte haft möjlighet att i detalj granska promemorian. Såvitt Regelrådet kan bedöma är emellertid konsekvensutredningen i stora delar och genomgående mycket väl genomförd. Problembeskrivningen är tydlig, liksom beskrivningen av syfte och konsekvenser av om inga åtgärder vidtas (nollalternativet). Överväganden kring alternativa lösningar är transparent och väl beskrivna. Det gäller inte minst i vilka avseenden förslagen går utöver EU-direktivets minimikrav och motiveringarna till detta. Kostnadsredovisningar för kommuner, berörda statliga myndigheter och staten är utförligt och väl beskrivna och synes väl underbyggda med fakta. Detsamma gäller beskrivningarna av nuläge, trender och prognoser avseende luftföroreningar av olika slag och geografi. Källor och osäkerheter redovisas på ett transparent och bra sätt. Aspekterna särskild hänsyn till tidpunkt för ikraftträdande, behov av speciella informationsinsatser och hur och när konsekvenserna kan utvärderas är tillräckligt beskrivna.

Bristerna i konsekvensutredningen rör företagsperspektivet. Även om det förekommer vissa beskrivningar är dessa av mycket generell karaktär. När det gäller berörda företag inom modellering och mätning finns det viss värdefull information som beskriver vilka konsekvenser som det nya regelverket kan ge upphov till. Det saknas dock information om hur många företag det rör sig om och storleken på dessa. Den största bristen rör emellertid avsaknad av mer utförliga resonemang kring indirekta effekter för andra företag till följd av de skärpta kraven vad avser gräns- och mål värden. Det gäller framför allt sådana åtgärder som kan komma att bli aktuella i åtgärdsprogrammen. Det förekommer redovisning kring flera osäkerheter som kan kopplas till svårigheter att beräkna sådana effekter. Trots dessa osäkerheter bedömer Naturvårdsverket att konsekvenserna för företag torde bli begränsade. Sammantaget är det alltför svårt att förstå vilka företag som kan komma att påverkas och hur. Som Regelrådet påpekade i yttrandet över delrapporten (RR 2025-216) att det hade varit

relevant att beskriva situationen i Sverige idag, exempelvis vilka företag eller branscher som orsakar mest föroreningar och som kan tänkas beröras till följd av åtgärdsprogrammen eller efterföljande riktade beslut. Samma bedömning gäller slutrapporten. Regelrådet hade åtminstone önskat se några exempel på vilka typer av åtgärder som tidigare lett till ökade kostnader för företag, för vilka typer av företag och nivån på sådana kostnader. Regelrådet hade vidare önskat se en redovisning av påverkan på konkurrensförhållanden samt av särskilda hänsyn till små och medelstora företag, aspekter som saknas i innevarande rapport.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 25 mars 2026.

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, ordförande, Helena Fond, Hans Peter Larsson, Roland Sigbladh och Lars Silver.

Ärendet föredrogs av Anna Stattin.

Anna-Lena Bohm
Ordförande

Anna Stattin
Föredragande